

ส่วนที่ 3

ความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วน กับบุคคลภายนอก

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญกับบุคคลภายนอกว่า ผู้เป็นหุ้นส่วนจะต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกประการใดบ้าง หรือบุคคลภายนอกจะต้องรับผิดชอบต่อผู้เป็นหุ้นส่วนประการใดบ้าง

มาตรา 1049 บัญญัติว่า “ผู้เป็นหุ้นส่วนจะถือเอาสิทธิใด ๆ แก่บุคคลภายนอกในกิจการค้าขายซึ่งไม่ปรากฏชื่อของตนนั้นหาได้ไม่”

ตามมาตรา 1049 นี้ เป็นบทบัญญัติที่ใช้กับห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน จึงต้องดูเปรียบเทียบกับมาตรา 1065 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ใช้กับห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนโดยเฉพาะ ตามมาตรา 1049 นี้ได้มีความเห็นแยกออกเป็น 2 ฝ่าย โดยฝ่ายแรกเห็นว่าการเข้าหุ้นส่วนสามัญนั้นไม่จำเป็นต้องให้ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนร่วมกันจัดการงานของห้าง ฯ ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดอาจจะมอบหมายให้ผู้เป็นหุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคนเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการได้ (ตามมาตรา 1035) เมื่อหุ้นส่วนผู้จัดการได้ไปทำสัญญาในกิจการค้าขายกับบุคคลภายนอกโดยที่ปรากฏชื่อหุ้นส่วนผู้จัดการเป็นคู่สัญญากับบุคคลภายนอก หุ้นส่วนคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นคู่สัญญากับบุคคลภายนอกก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องให้บุคคลภายนอกปฏิบัติตามสัญญาเพราะไม่มีนิติสัมพันธ์ต่อกัน

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ อาจจะเรียกร้องให้บุคคลภายนอกปฏิบัติตามสัญญาได้โดยนำหลักกฎหมายในเรื่องตัวแทนตามมาตรา 806 มาใช้ คือหุ้นส่วนคนอื่น ๆ นั้นก็คือตัวการที่มีได้เปิดเผยชื่อ ซึ่งเขามีสิทธิจะแสดงตนให้ปรากฏและเข้ารับเอาสัญญาใด ๆ ซึ่งหุ้นส่วนผู้จัดการได้ทำไว้ เช่น เอก, โท, ตรี เข้าหุ้นส่วนกันจัดตั้ง **ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน** โดยไม่ได้ตั้งผู้ใดเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ เอกได้จัดการงานตามวัตถุประสงค์ของห้าง ฯ และได้ทำสัญญาซื้อสินค้าจากนายจัตวาเพื่อนำมาขายในกิจการของห้างหุ้นส่วน ดังนี้ถ้านายจัตวาผิดสัญญาส่งมอบของไม่ครบ หรือไม่ถูกต้องตามที่ตกลงกันไว้ ผู้ที่มีสิทธิเรียกร้องให้นายจัตวาปฏิบัติให้ถูกต้องตามสัญญาก็คือนายเอก เพราะเป็นคู่สัญญาโดยตรงกับนายจัตวา โทและตรีไม่มีสิทธิเรียกร้องให้นายจัตวาปฏิบัติตามสัญญา เพราะมิได้เป็นคู่สัญญากับนายจัตวา

แต่โทและตรี อาจจะนำบทบัญญัติมาตรา 806 ในเรื่องตัวแทนมาใช้ในกรณีนี้ได้ กล่าวคือถือว่าโทและตรีเป็นตัวการที่ไม่เปิดเผยชื่อ ซึ่งจะแสดงตนให้ปรากฏและเข้ารับเอาสัญญา

ที่เอกได้ทำไว้กับนายจัตวาได้

แต่อีกความเห็นหนึ่งเห็นว่า ตามมาตรา 1049 นี้ไม่ได้บัญญัติเจาะจงว่าผู้ที่มีสิทธิเรียกร้องจากบุคคลภายนอกจะต้องเป็นคู่สัญญากับบุคคลภายนอก เพราะหลักดังกล่าวนี้ได้บัญญัติไว้แล้วในเรื่องนิติกรรมและสัญญาจึงไม่จำเป็นต้องบัญญัติซ้อนขึ้นมาอีก แต่มาตรา 1049 ได้วางหลักไว้ว่า ผู้เป็นหุ้นส่วนที่ไม่มีชื่อในกิจการค้าขาย ก็ไม่สามารถถือสิทธิใด ๆ จากบุคคลภายนอกได้ ดังนั้นจึงต้องตีความว่า ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนได้มีชื่อในกิจการค้าขายแม้ไม่ได้เป็นคู่สัญญากับบุคคลภายนอกก็มีสิทธิเรียกร้องให้บุคคลภายนอกปฏิบัติตามสัญญาได้ เช่น นายเดชกับนายอุดม เข้าหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนและใช้ชื่อห้างว่าห้างหุ้นส่วนสามัญ “อุดมเดช” นายเดชได้จัดการงานของห้าง ฯ และได้ไปทำสัญญาซื้อของมาขายในกิจการตามวัตถุประสงค์ของห้าง ฯ จากนายดี ต่อมานายดีส่งมอบของไม่ครบตามสัญญาและบังเอิญนายเดชก็ไม่อยู่ ดังนี้ นายอุดมผู้เป็นหุ้นส่วนอีกคนหนึ่งก็มีสิทธิเรียกร้องให้นายดีปฏิบัติให้ถูกต้องตามสัญญาได้ เพราะถือว่า นายอุดมมีชื่อในกิจการค้าขาย (นายอุดมได้ใช้ชื่อระคนเป็นชื่อห้าง ฯ) หรือถ้าปรากฏว่าในการทำสัญญาทุกครั้งที่ยนายเดชได้ทำกับบุคคลภายนอก นายเดชได้ระบุชื่อนายอุดมว่าเป็นหุ้นส่วนด้วย ก็ถือว่านายอุดมมีชื่อในกิจการค้าขายแล้ว

สำหรับผู้เขียน มีความเห็นเช่นเดียวกับความเห็นอันหลังนี้

หมายเหตุ

คำว่า “มีชื่อในกิจการค้าขาย” นั้น ไม่จำเป็นว่าจะต้องนำชื่อของผู้เป็นหุ้นส่วนไปใช้เป็นชื่อห้าง ฯ หรือไปใช้ระคนปนเป็นชื่อห้าง ฯ และไม่จำเป็นจะต้องเป็นคู่สัญญากับบุคคลภายนอก เพียงแต่ได้ความว่าในการติดต่อค้าขายกับบุคคลภายนอกได้มีชื่อหุ้นส่วนผู้นั้นปรากฏจนเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในระหว่างผู้ที่ทำการค้าขายกับห้างหุ้นส่วน ก็เป็นการเพียงพอแล้ว

เหตุที่กฎหมายจำกัดบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพราะ ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล ผู้เป็นหุ้นส่วนที่จัดการไปนั้นก็ไม่ทราบว่าเขาทำแทนใครบ้าง เพราะไม่ปรากฏหลักฐานในทะเบียนว่าใครเป็นหุ้นส่วนกับใคร ผู้ที่ทำการติดต่อค้าขายกับห้างก็ไม่สามารถตรวจสอบดูได้ ครั้นจะถามก็อาจไม่ได้คำตอบที่ถูกต้อง เพราะผู้เป็นหุ้นส่วนที่จัดการอาจปิดบังข้อเท็จจริงไว้ ดังนั้นกฎหมายจึงต้องบัญญัติว่า ถ้าไม่มีปรากฏชื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดในกิจการค้าขาย ผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นก็ถือสิทธิใด ๆ จากบุคคลภายนอกไม่ได้

แต่ถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนผลจะเป็นตรงกันข้าม กล่าวคือผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดก็มีสิทธิเรียกร้องให้บุคคลภายนอกปฏิบัติตามสัญญาได้ แม้เขาจะมีได้มีชื่อในกิจการค้าขายก็ตาม ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 1065 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้เป็นหุ้นส่วนอาจถือเอาประโยชน์แก่บุคคลภายนอกในบรรดาสิทธิอันห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนนั้นได้มาแม้ในกิจการซึ่งไม่ปรากฏชื่อของตน”

เหตุที่ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพราะ ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนนั้น ถือว่าเป็นนิติบุคคลต่างหากแยกจากผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลาย ดังนั้นสิทธิต่าง ๆ ที่หุ้นส่วนผู้จัดการได้มาเนื่องจากการจัดการงานของห้าง ๆ ก็ถือว่าเป็นสิทธิของห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนโดยตรง ดังนั้นผู้เป็นหุ้นส่วนอื่น ๆ จึงอาจถือเอาประโยชน์จากบุคคลภายนอกในบรรดาสิทธิอันห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนนั้นได้มาแม้ในกิจการที่ไม่ปรากฏชื่อของตนได้ แต่การเรียกร้องของผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ นั้นมิใช่เรียกร้องเอาเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง แต่เป็นการเรียกร้องแทนห้างหุ้นส่วนเพื่อผลประโยชน์ของห้างหุ้นส่วนโดยตรง เช่น นายเอก นายโท และนายตรี เข้าหุ้นส่วนกันจัดตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน โดยนายเอกเป็นผู้จัดการ นายเอกได้ทำสัญญาซื้อของจากนายจัตวาเพื่อนำมาขายในกิจการของห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ถ้านายจัตวาไม่ปฏิบัติตามสัญญา นายเอกหุ้นส่วนผู้จัดการก็เรียกร้องให้นายจัตวาปฏิบัติให้ถูกต้องตามสัญญาได้ หรือถ้านายเอกไม่เรียกร้อง นายโทหรือนายตรีก็มีสิทธิเรียกร้องให้นายจัตวาปฏิบัติตามสัญญาได้ แต่การเรียกร้องของนายโท และนายตรีนั้น จะต้องเป็นการเรียกร้องแทนห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน มิใช่เรียกร้องเพื่อประโยชน์ตัวเอง

มาตรา 1050 บัญญัติว่า “การใด ๆ อันผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งได้จัดทำไปในการที่เป็นธรรมดาการค้าขายของห้างหุ้นส่วนนั้น ท่านว่าผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนย่อมมีความผูกพันในการนั้น ๆ ด้วย และจะต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวนในการชำระหนี้อันได้ก่อให้เกิดขึ้นเพราะจัดการไปเช่นนั้น”

ห้างหุ้นส่วนสามัญนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนจะต้องรับผิดชอบกันเพื่อหนี้สินทั้งปวงของหุ้นส่วนโดยไม่มีจำกัดตามมาตรา 1025

และคำว่า หนี้สินทั้งปวงนั้น ก็หมายถึงบรรดาหนี้สินที่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งได้จัดทำไปในการธรรมดาการค้าขายของห้างหุ้นส่วนและได้กระทำไปในฐานะเป็นหุ้นส่วนมิใช่ฐานะส่วนตัว

การกระทำซึ่งเป็นธรรมดาการค้าขายของห้างหุ้นส่วนนั้น อาจเป็นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ต่อไปนี้คือ¹

1. การกระทำภายในวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วน การกระทำชนิดนี้เป็นการกระทำซึ่งอยู่ในความมุ่งหมายโดยตรงของการตั้งห้างหุ้นส่วน หรือเป็นการกระทำ ซึ่งอยู่ภายในกรอบของกิจการของห้าง ๆ เช่น การเข้าหุ้นส่วนกันทำโรงสี ก็ต้องมีการซื้อข้าวเปลือก มีการขายข้าวสาร รับจ้างสีข้าว การกระทำเหล่านี้เป็นกิจการโดยตรงของห้างหุ้นส่วน ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดไปทำเข้าก็ผูกพันผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นด้วย ตรงกันข้ามถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนไปรับเหมาสรางทาง หรือไปทำการค้าลำไย การกระทำนั้นอยู่นอกกรอบกิจการของห้าง หาผูกพันผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นไม่

1 โสภณ รัตนกร, หนังสือเล่มเดียวกัน หน้า 83-84

2. การกระทำซึ่งเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนหรือจำเป็นในการดำเนินกิจการของห้างหุ้นส่วน

การกระทำชนิดนี้แม้จะไม่เป็นกิจการซึ่งอยู่ในความมุ่งหมายโดยตรงของการจัดตั้งห้างหุ้นส่วน แต่ก็ยังเป็นกิจการซึ่งจำเป็นหรือปกติย่อมทำกันในการดำเนินกิจการของห้างหุ้นส่วนนั้น เช่นในการตั้งห้างหุ้นส่วนทำโรงสีข้าว อาจต้องมีการซื้อที่ดินมาสร้างโรงสี, ซื้อเครื่องสีข้าว, จ้างคนมาปลูกสร้างอาคาร, ซื้อรถยนต์มาบรรทุกข้าว จ้างลูกจ้าง, กุ๋ยืมเงินมาดำเนินงาน, มีการรับเงินจ่ายเงิน, ออกใบเสร็จรับเงินรับรองหนี้ ตกลงกันเกี่ยวกับหนี้สินของห้าง ตลอดจนการดูแลรักษาทรัพย์สินของห้าง เป็นต้น กิจการเหล่านี้เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดทำขึ้นก็ผูกพันผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นเช่นกัน

ข้อสังเกต

ตามมาตรา 1050 นี้ ใช้คำว่า “การใด ๆ” คำว่าการใด ๆ ตามมาตรานี้ ย่อมมีความหมายรวมทั้งการกระทำใน **ทางสัญญา** และการกระทำในทางละเมิดด้วย เช่น หุ้นส่วนผู้จัดการได้ขับรถยนต์ไปส่งสินค้าในกิจการของห้างหุ้นส่วนและได้ชนผู้อื่นถึงแก่ความตาย ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ก็ต้องรับผิดชอบในหนี้อันเกิดจากหุ้นส่วนผู้จัดการได้ทำละเมิดผู้อื่นด้วย เพราะการขับรถยนต์นำสินค้าไปส่งนั้น เป็นการกระทำที่จำเป็นในการจัดกิจการของห้างหุ้นส่วน

มาตรา 1051 บัญญัติว่า “ผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งออกจากหุ้นส่วนไปแล้วยังคงต้องรับผิดชอบซึ่งห้างหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนได้ออกจากหุ้นส่วนไป”

ผู้เป็นหุ้นส่วนเมื่อได้ออกจากห้างไปแล้วไม่ว่าจะด้วยเหตุใด ๆ ก็ตาม เช่น ลาออกเองโดยหุ้นส่วนอื่น ๆ เห็นชอบทั้งหมด, หรือถูกให้ออกตามมาตรา 1031 หรือศาลสั่งให้กำจัดออกตามมาตรา 1058 เป็นต้น ความเป็นหุ้นส่วนของเขาก็ย่อมสิ้นสุดลงทันทีที่ออก แต่เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ของห้าง ฯ หรือเพื่อป้องกันการเอาเปรียบเจ้าหนี้ กฎหมายจึงจำเป็นต้องบัญญัติว่า ผู้เป็นหุ้นส่วนที่ออกจากห้างไปแล้ว ยังต้องรับผิดชอบในบรรดาหนี้สินของห้างหุ้นส่วนที่ **ได้มีมูลหนี้เกิดขึ้นก่อนที่ตนได้ออกไป** ถ้ากฎหมายไม่บัญญัติไว้เช่นนี้เจ้าหนี้ของห้าง ฯ ก็จะได้รับ ความเสียหายเนื่องจากหลักประกันของเจ้าหนี้น้อยลงลงไปเมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดได้ลาออกจากห้าง ฯ เช่น เดิมเข้าหุ้นกัน 10 คน ต่อมาเห็นว่ากิจการของห้าง ฯ จะไปไม่รอดหนี้สินก็มากมาย ผู้เป็นหุ้นส่วนก็เลยลาออกเสีย 8 คน โดยได้รับความยินยอมจากหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ทั้งหมด ดังนี้ถ้าหุ้นส่วนที่ลาออกไปไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้สินที่มีมูลหนี้เกิดขึ้นก่อนที่เขาออกจากห้าง ฯ เจ้าหนี้ของห้างย่อมจะได้รับความเสียหายแน่ เพราะเหลือผู้เป็นหุ้นส่วนอยู่ 2 คน

ข้อสังเกต

1. ตามมาตรา 1051 นี้ใช้บังคับในกรณีของห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนเท่านั้น ถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนจะต้องนำบทบัญญัติมาตรา 1068 มาใช้บังคับ

2. หนี้ที่เกิดขึ้นก่อนออกจากห้าง ฯ นั้น เราต้องดูมูลหนี้เป็นหลัก มิใช่ดูว่าหนี้ถึงกำหนดชำระเมื่อใด เช่น ก่อนที่นายเอกจะออกจากห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน ห้าง ฯ ได้ยืมเงินจากนายโทเพื่อนำมาใช้ในกิจการของห้าง ฯ เป็นเงิน 150,000 บาท และกำหนดชำระเงินต้นและดอกเบี้ยในวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2527 ครั้นเมื่อถึงวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2527 นายเอกได้ลาออกจากห้าง ฯ ไป ดังนั้นความเป็นหุ้นส่วนของนายเอกก็ย่อมสิ้นสุดลงตั้งแต่วันที่ 10 พฤศจิกายน 2527 แต่หนี้เงินกู้ที่ห้าง ฯ ได้ยืมมาจากนายโทนั้น นายเอกยังต้องรับผิดชอบอยู่ เพราะได้กู้ยืมกันก่อนที่นายเอกจะได้ลาออกจากห้าง ฯ จึงมีมูลหนี้เกิดขึ้นก่อนนายเอกได้ออกจากห้าง ฯ แม้หนี้รายนี้จะถึงกำหนดชำระในภายหลังที่นายเอกได้ออกไปแล้วก็ตาม

3. ระยะเวลาที่ต้องรับผิดชอบในหนี้สินของห้าง ฯ ในมาตรา 1051 ไม่ได้บัญญัติไว้ว่า ผู้ที่ออกจากห้าง ฯ ไปจะต้องรับผิดชอบในหนี้ที่เกิดขึ้นก่อน ตนออกจากห้าง ฯ เป็นเวลานานเท่าใด แต่ในมาตรา 1068 ได้บัญญัติไว้ชัดแจ้งว่า มีจำกัดเพียง สองปีนับแต่เมื่อออกจากห้างหุ้นส่วน

จึงทำให้เกิดปัญหาว่าตามมาตรา 1051 นี้ ผู้เป็นหุ้นส่วนที่ได้ออกจากห้าง ฯ ไปจะต้องรับผิดชอบในหนี้สินที่มีมูลหนี้เกิดขึ้นก่อนตนออกเป็นเวลานานเท่าใด

เรื่องนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าเมื่อมาตรา 1051 ไม่ได้บัญญัติไว้ เราก็ต้องดูอายุความของหนี้แต่ละอย่างว่ามีอายุความยาวนานเท่าใด ความรับผิดชอบของผู้เป็นหุ้นส่วนที่ได้ออกจากห้าง ฯ ก็ต้องไม่เกินระยะเวลาที่หนี้นั้นมีอายุความ เช่น การกู้ยืมเงินมีอายุความ 10 ปี (ตามหลักทั่วไปในมาตรา 193/30 ดังนั้นผู้เป็นหุ้นส่วนที่ออกจากห้าง ฯ ไป ก็ต้องรับผิดชอบในหนี้เงินกู้ที่เกินกว่าจะหมดอายุความ

4. หนี้ใด ๆ ก็ตาม ที่มีมูลหนี้เกิดขึ้นหลัง จากที่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งได้ออกจากห้าง ฯ ไปแล้ว ผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นก็ไม่ต้องรับผิดชอบ เช่น หลังจากเอกได้ออกจากห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนไปแล้ว 3 วัน หุ้นส่วนผู้จัดการได้ซื้อสินค้ามาขายในกิจการของห้างหุ้นส่วนจากนายโท เป็นเงิน 150,000 บาท หนี้ค่าสินค้ารายนี้เอกไม่ต้องรับผิดชอบร่วมกับหุ้นส่วนคนอื่น ๆ เพราะเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นหลังจากเอกได้ออกจากห้าง ฯ ไปแล้ว

มาตรา 1052 บัญญัติว่า “บุคคลผู้เข้าเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนย่อมต้องรับผิดชอบในหนี้ใด ๆ ซึ่งห้างหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนด้วย”

มาตรานี้เป็นบทบัญญัติพิเศษ ที่ถือว่าเป็นข้อยกเว้นจากหลักธรรมดา กล่าวคือบุคคลที่เข้ามาเป็นหุ้นส่วนใหม่แม้จะยังมีได้ทำการอย่างหนึ่งอย่างใดไป ก็ถูกกฎหมายบังคับให้ต้องรับผิดชอบในบรรดาหนี้สินต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้นก่อนที่เขาจะเข้ามาเป็นหุ้นส่วน

ความมุ่งหมายของมาตรานี้ก็เพื่อเป็นหลักประกันแก่เจ้าหนี้ของห้าง ฯ ในการที่ผู้เป็นหุ้นส่วนเก่าได้ออกไป ผู้เป็นหุ้นส่วนใหม่ได้เข้ามา เพราะเจ้าหนี้ของห้าง ฯ ไม่มีโอกาสได้รู้ว่าใครเข้าใครออกบ้างเมื่อใด ดังนั้นถ้าหุ้นส่วนคนเก่าทรัพย์สินไม่พอ ก็จะได้บังคับเอากับคน

ใหม่ได้ ผู้เป็นหุ้นส่วนใหม่ก็จะต้องใช้ความระมัดระวังสืบให้ได้ว่า หลักฐานของห้างหุ้นส่วนที่ เราจะเข้าไปร่วมหุ้นกับเขานั้น มันคงเพียงใด มีหนี้สินมากหรือไม่ เพราะเมื่อเข้าไปแล้วก็ยอม แสดงว่าตนยอมรับรับผิดชอบในบรรดาหนี้สินของห้าง ฯ แม้จะมีขึ้นก่อนตนเข้ามาแล้วก็ตาม เช่น นายเอก ได้มาขอร่วมหุ้นกับนายโทและนายตรีซึ่งตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญ (จะจดทะเบียนหรือไม่ก็ได้) อยู่ก่อนแล้ว ปรากฏว่าก่อนที่นายเอกจะเข้ามานั้น ห้าง ฯ มีหนี้สินอยู่ 500,000 บาท นายเอก เมื่อได้เข้ามาแล้วก็ต้องรับผิดชอบในหนี้สิน 500,000 บาทนี้ด้วย

หมายเหตุ

ตามมาตรา 1052 นี้ ใช้บังคับทั้งห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนและไม่จดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนแม้จะมีหลักฐานทางทะเบียนก็ตาม ผู้เป็นหุ้นส่วนใหม่ก็ต้องรับผิดชอบในหนี้สินที่เกิดขึ้นก่อนตนเข้ามาร่วมหุ้นกับเขา

มาตรา 1053 บัญญัติว่า “ห้างหุ้นส่วนซึ่งมิได้จดทะเบียนนั้น ถึงแม้จะมีข้อจำกัดอำนาจของหุ้นส่วนคนหนึ่งในการที่จะผูกพันผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ท่านว่าข้อจำกัดเช่นนั้นก็หาไม่ผลถึงบุคคลภายนอกไม่”

การเข้าหุ้นส่วนกันนั้น บางครั้งก็ต้องจำกัดอำนาจหุ้นส่วนผู้จัดการไว้บ้าง เพราะถ้าปล่อยให้จัดการได้โดยอิสระก็อาจจะไปสร้างหนี้สินให้หุ้นส่วนอื่น ๆ ต้องร่วมรับผิดชอบอย่างมากมาย ดังนั้นมาตรา 1053 นี้จึงได้บัญญัติจำกัดอำนาจของหุ้นส่วนคนหนึ่งในการที่จะผูกพันหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ไว้

แต่มาตรา 1053 นี้เป็นบทบัญญัติที่ใช้เฉพาะห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนเท่านั้น เพราะถ้อยคำจากตัวบทได้บัญญัติไว้ชัดแจ้งว่า “ห้างหุ้นส่วนซึ่งมิได้จดทะเบียนนั้น ถึงแม้จะมีข้อจำกัดอำนาจของหุ้นส่วนคนหนึ่งในการที่จะผูกพันผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ท่านว่าข้อจำกัดเช่นนั้นก็หาไม่ผลถึงบุคคลภายนอกไม่”

เหตุที่ข้อจำกัดอำนาจของหุ้นส่วนคนหนึ่งในการที่จะผูกพันผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ในห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนไม่มีผลผูกพันบุคคลภายนอกก็เพราะ ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนนั้นไม่มีหลักฐานทางทะเบียนให้ประชาชนทั่ว ๆ ไปตรวจสอบดูได้ ผู้ที่ทำการค้าขายหรือติดต่อธุรกิจกับห้าง ฯ จึงไม่อาจทราบได้ว่าห้าง ฯ มีข้อจำกัดอำนาจหุ้นส่วนผู้จัดการไว้หรือไม่ ดังนั้น ข้อจำกัดอำนาจของหุ้นส่วนคนหนึ่งในการที่จะผูกพันผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ในห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนจึงไม่มีผลผูกพันบุคคลภายนอก เว้นแต่บุคคลภายนอกได้ทราบดีแล้วว่ามีข้อจำกัดอำนาจเช่นนั้น เช่น เอก, โท, ตรี และจัตวา เข้าหุ้นส่วนกันจัดตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนโดยตกลงให้นายเอกเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ และมีข้อตกลงกันว่านายเอกจะทำสัญญาผูกพันห้างหุ้นส่วนได้ในวงเงินไม่เกิน 50,000 บาท ถ้าจะทำเกินต้องได้รับความยินยอมจากหุ้นส่วนคนอื่น ๆ เสียก่อน นายเอกได้จัดการงานของห้าง ฯ ได้ผลดีตลอดมา ต่อ

มานายเอกได้ไปทำสัญญาสั่งซื้อสินค้าจากนางสมาลี เป็นเงิน 200,000 บาท โดยไม่ได้ขอความยินยอมจากหุ้นส่วนคนอื่น ๆ (ทั้งหมด) ดังนั้นกิจการที่นายเอกทำไปแม้จะเกินขอบอำนาจการจัดการ ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ก็ต้องร่วมรับผิดชอบนางสมาลี เพราะข้อจำกัดอำนาจของนายเอกนั้นไม่มีผลผูกพันนางสมาลีซึ่งเป็นบุคคลภายนอก เว้นแต่นางสมาลีได้ทราบว่ นายเอกถูกจำกัดอำนาจไว้

ถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน การจำกัดอำนาจหุ้นส่วนผู้จัดการก็ไม่ได้เหมือนกัน และข้อจำกัดอำนาจนี้เมื่อได้จดทะเบียนและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วก็มีผลผูกพันบุคคลภายนอก ตามมาตรา 1064 (6) ประกอบมาตรา 1022 ดังนั้นถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ถ้าหุ้นส่วนผู้จัดการได้จัดกิจการในทางธรรมดาการค้าขายของห้าง ฯ แต่ได้ทำเกินขอบอำนาจก็ผูกพันเท่าที่จำกัดขอบอำนาจไว้ เช่น ตามตัวอย่างข้างต้น ถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนนายเอกถูกจำกัดอำนาจไว้ไม่เกิน 50,000 บาท ข้อจำกัดอำนาจนี้ได้จดทะเบียนและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว เมื่อนายเอกได้จัดกิจการเกินขอบอำนาจ ก็ผูกพันห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน 50,000 บาท เท่าที่ได้จำกัดขอบอำนาจหุ้นส่วนผู้จัดการไว้ ส่วนที่เกินขอบอำนาจก็ไม่ผูกพันห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน นายเอกผู้จัดการจะต้องรับผิดชอบที่เกินเป็นส่วนตัว เว้นแต่หุ้นส่วนอื่น ๆ (ทั้งหมด) จะได้ให้สัตยาบัน

มาตรา 1054 บัญญัติว่า “บุคคลใดแสดงตนว่าเป็นหุ้นส่วนด้วยวาจาที่ดี ด้วยลายลักษณ์อักษรที่ดี ด้วยกิริยาที่ดี ด้วยยินยอมให้เขาใช้ชื่อตนเป็นชื่อห้างหุ้นส่วนที่ดี หรือรู้แล้วไม่คัดค้านปล่อยให้เขาแสดงว่าตนเป็นหุ้นส่วนที่ดี ท่านว่าบุคคลนั้นย่อมต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในบรรดาหนี้ของห้างหุ้นส่วนเสมือนเป็นหุ้นส่วน

ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดตายไปแล้ว และห้างหุ้นส่วนนั้นยังคงดำเนินต่อไปในชื่อเดิมของห้าง ท่านว่าเหตุเพียงที่คงใช้ชื่อเดิมนั้นก็ดี หรือใช้ชื่อหุ้นส่วนผู้ตายควบคู่ด้วยก็ดีหากทำให้ความรับผิดชอบแก่กองทรัพย์มรดกของผู้ตายเพื่อหนีใด ๆ อันห้างหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นภายหลังมรณะนั้นไม่”

บุคคลที่จะต้องรับผิดชอบตามมาตรานี้มีได้เป็นหุ้นส่วน แต่เนื่องจากการแสดงตนว่าเป็นหุ้นส่วน จึงต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกเสมือนเป็นหุ้นส่วน เพราะกฎหมายปิดปากไม่ให้ปฏิเสธว่าตนไม่ใช่หุ้นส่วน การแสดงออกว่าเป็นหุ้นส่วนอาจทำได้วิธีใดวิธีหนึ่งดังต่อไปนี้

1. แสดงด้วยวาจา เช่น บอกกล่าวหรือคุยโอ้อวดว่าตนเป็นหุ้นส่วน
2. แสดงด้วยลายลักษณ์อักษร เช่น มีจดหมายไปติดต่อการทำงานกับผู้อื่นอ้างว่าเป็นหุ้นส่วน หรือลงชื่อในจดหมายหรือเอกสารว่าเป็นหุ้นส่วน
3. แสดงด้วยกิริยา เช่น เข้าไปเกี่ยวข้องกับห้างหุ้นส่วนหรือกระทำการงานของห้างหุ้นส่วนเสมือนหนึ่งเป็นหุ้นส่วน เช่น เข้าไปควบคุมดูแลสั่งงานของห้างหุ้นส่วนอย่างกับ

ว่าตนเองเป็นหุ้นส่วน

4. ยินยอมให้เขาใช้ชื่อตนเป็นชื่อห้างหุ้นส่วน
5. ไม่คัดค้านปล่อยให้เขาแสดงว่าตนเป็นหุ้นส่วน

ในกรณีตามข้อ 1,2,3 นั้นเป็นเรื่องที่ผู้ต้องรับผิดได้แสดงออกเอง ส่วนในกรณี ข้อ 4 และ 5 ผู้ต้องรับผิดไม่ได้แสดงออกเอง เป็นเรื่องถูกผู้อื่นเชิดว่าเป็นหุ้นส่วน ทำนองเดียวกับเรื่องตัวแทนเชิดตามมาตรา 821 นั้นเอง

กรณีตามข้อ 4 และ 5 นี้ แม้ผู้ต้องรับผิดไม่ได้แสดงอะไร แต่การที่ยอมให้ผู้อื่นเอาชื่อของตนไปตั้งเป็นชื่อห้างฯ หรือเมื่อผู้อื่นเอาชื่อไปอ้างว่าเป็นหุ้นส่วนแล้วไม่คัดค้าน ทำให้ผู้ติดต่อกับห้างหลงเชื่อ จึงนับว่ามีส่วนแสดงออกเหมือนกันจึงต้องรับผิดด้วย แต่การที่ถูกผู้อื่นเอาชื่อไปใช้โดยเจ้าของชื่อมิได้ยินยอมหรือมีส่วนร่วมรู้เห็นอะไรด้วย นักกฎหมายท่านหนึ่ง¹ มีความเห็นว่า เจ้าของชื่อน่าจะไม่ต้องรับผิดอะไร เว้นแต่ว่าภายหลังเมื่อมีการใช้ชื่อนั้นเจ้าของชื่อทราบแล้วไม่คัดค้าน อนึ่ง การใช้ชื่อคนเป็นชื่อห้างอันจะมีผลให้เจ้าของชื่อต้องรับผิดตามมาตรา 1054 นี้ น่าจะต้องเป็นชื่อที่บ่งเฉพาะหรือเป็นที่รู้จักกันได้ว่าหมายถึงใครโดยเฉพาะเจาะจง เช่นมีทั้งชื่อและนามสกุล หรือมีพฤติการณ์อื่นใดประกอบ ทำให้เข้าใจได้ว่าชื่อนั้นหมายถึงผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะด้วย

ส่วนกรณีตามมาตรา 1054 วรรค 2 เป็นเรื่องกับผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งได้ตายลง ซึ่งตามหลักแล้วห้างหุ้นส่วนสามัญจะต้องเลิกกันทันทีตามมาตรา 1055 อนุมาตรา 5 แต่ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนที่ยังอยู่ได้รับชื่อหุ้นของผู้ตายไว้ ห้างหุ้นส่วนสามัญก็ยังคงมีอยู่ต่อไปในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนที่ยังอยู่ด้วยกัน ตามมาตรา 1060

ถ้าห้างได้ใช้ชื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งเป็นชื่อห้างและผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นได้ตายลงแต่ห้างฯ ก็ยังไม่เลิกกันตามมาตรา 1060 และยังคงใช้ชื่อของผู้ตายเป็นชื่อห้างอยู่ก็ดี หรือใช้ชื่อของหุ้นส่วนผู้ตายควบเป็นชื่อห้างอยู่ก็ดี เพียงเท่านี้ไม่ทำให้กองมรดกของผู้ตายจะต้องรับผิดในหนี้ใด ๆ ของห้างหุ้นส่วน **ที่ได้เกิดขึ้นภายหลังที่หุ้นส่วนผู้นั้นตายลง** ทั้งนี้ก็เพราะเมื่อหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งตายโดยหลักแล้วห้างหุ้นส่วนต้องเลิกกัน เว้นแต่หุ้นส่วนที่ยังอยู่ได้รับชื่อหุ้นของผู้ตายห้างหุ้นส่วนก็ยังคงมีอยู่ต่อไประหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยผลของกฎหมายดังกล่าวเมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนตายแล้ว กองมรดกของเขาก็ไม่ควรต้องรับผิดในหนี้ใดของห้างฯ ที่เกิดขึ้น **ภายหลังเขาตาย** แต่ถ้าห้างหุ้นส่วนมีหนี้สิน **เกิดขึ้นก่อนเขาตาย** กองมรดกของเขายังต้องรับผิดอยู่

ข้อสังเกต

ตามมาตรา 1054 วรรคแรกนี้ ผู้ต้องรับผิดเสมือนเป็นหุ้นส่วนนั้นก็รับผิดเฉพาะหนี้ที่เกิดขึ้นจากการทำสัญญาเท่านั้น เพราะการทำสัญญานั้นได้เกิดขึ้นเนื่องจากบุคคลที่มาติดต่อกับห้างได้หลงเชื่อว่าเป็นหุ้นส่วน ส่วนหนี้ละเมิด ผู้ถูกละเมิดเถียงไม่ได้ว่าการที่ตนเสียหายนั้นเพราะหลงเชื่อข้อความอันใดอันหนึ่งหรือการแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่ง

1 โสภณ รัตนกร, หนังสือเล่มเดียวกัน หน้า 89-90